ONS MARKENBOEK

Gorssel, oktober 1985
3e Jaargang, No. 4

OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING

SeELFmarken

ONS MARKENBOEK
is een uitgave van de Oudheidkundige Vereniging
De Elf Marken in de gemeente Gorssel.

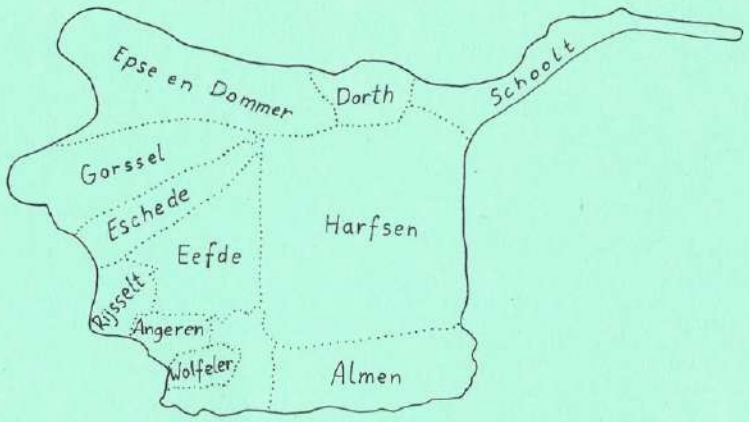

Deze vereniging werd opgericht op 27 september 1983, en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van de gemeente Gorssel, waaronder mede wordt begrepen het grondgebied van de gehele, huidige en vroegere, burgerlijke gemeente Gorssel".

Het bestuur wordt gevormd door de leden:

Voorzitter:	H.J.Jansen,	Bargeweg 16, Eefde (tel. 05750-40785)
Secretaris:	N.van Wijk,	Hassinklaan 29, Epse (tel. 05759-1394)
Penningmeester:	J.Bakker,	Laakweg 6, Almen (tel. 05751-620)
Leden:	J.P.Dijksman,	Blauwedijk 10, Almen
	A.Hoekstra,	Pikeursbaan 5, Gorssel
	W.v.d.Kamp,	Lochemseweg 38, Epse
	Mw.J.W.Lubberding-Braakman,	Lochemseweg 147, Harfsen
	J.Nijenhuis,	Zutphenseweg 164, Eefde
	A.M.de Ruiter,	Joppelaan 14 Gorssel

ONS MARKENBOEK

3de Jaargang No. 4, oktober 1985

INHOUD

	blz.
Notulen van de jaarvergadering gehouden op 21 mei 1985 door N. van Wijk, secretaris	2/3
Mededeling van het Bestuur	4
Verslag van de werkgroep archiefonderzoek door J. Eefting	5/7
Verslag werkgroep veldnamenonderzoek door H.J. Jansen	8/9
Het klooster St. Marienhorst te Ter Hunnepe (vervolg) door W.R. Muller	10/15
Verslag fietstocht in en om Almen door N. van Wijk	16/17
De Boedelhof te Eefde door J. Harenberg	18/26
Bevers in den IJssel door P.C. Molhuysen (Uit de Overijsselsche Almanak voor oudheid en letteren, 1899.)	27/28

NOTULEN VAN DE JAARVERGADERING

gehouden in "De Roskam" te Gorssel op dinsdag 21 mei 1985.

N. van Wijk, secretaris.

De voorzitter opende de bijeenkomst door een forse tik op de tafel, met een hem even te voren overhandigd historisch naamblokje, afkomstig uit de kerk te Almen.

In zijn welkomstwoord kon de heer Jansen plm. 120 aanwezigen begroeten. In kort bestek zette hij de opzet en het doel van "De Elf Marken" uiteen.

De notulen van de vorige vergadering werden onveranderd vastgesteld en het jaarverslag mei 1984 - mei 1985 van de secretaris werd in dank aanvaard.

Het financieel jaaroverzicht 1984 van de penningmeester kreeg ieders goedkeuring. Namens de kascommissie bracht de heer Bokhorst de penningmeester dank voor zijn duidelijk overzicht. De voorzitter herdacht in korte bewoording het verscheiden van het kascommissielid, de heer J.H. Rutgers.

In de kascommissie voor het komende verslagjaar werden benoemd de heren G.J.H. Nijman uit Harfsen en de heer G. Tekelenburg uit Gorssel.

Bij de bestuursverkiezing werd in de plaats van de heer J. Uenk, die zich niet herkiesbaar stelde, de heer J. Pasman (Harfsen) gekozen. De beide aftredende bestuursleden J. Nijenhuis en N. van Wijk werden bij acclamatie herkozen.

Besloten werd op zaterdag 24 augustus a.s. onder leiding van de heren Jansen en Eefting (eventueel de heer Pelgrum) voor maximaal 50 deelnemers een fietstocht te houden in Almen.

Voor de te houden cursus "Ken Uw Gemeente" hebben zich 16 leden gemeld. Inschrijving voor deelname aan deze cursus is nog mogelijk.

De volgende ledenvergadering zal worden gehouden in " 't Jolink" te Eefde, terwijl in februari 1986 een bijeenkomst in "De Pessink" te Epse is gepland.

Bij de rondvraag bracht de heer W. v.d. Kamp eventuele vondsten op geologisch gebied bij de boringen te Joppe ter sprake.

De heer J.P. Dijksman vroeg naar de stand van zaken t.a.v. de lesbrieven voor de scholen. Hier wordt aan gewerkt.

De heer J. van Loo informeerde naar een eventueel herstel van de Epser molen, dit naar aanleiding van plannen tot herbouw van de molen op de Eesterbrink te Gorssel. De secretaris deelde mee, dat herstel van de Epser molen wel een wensdroom zal blijven, maar het Eesterbrinkplan verder zal worden uitgewerkt en er een commissie voor nadere realisering van dit plan is samengesteld.

Na de pauze volgde een zeer interessante en met prachtige dia's verluchte lezing, van de heer J. Harenberg over de geschiedenis van "De Voorst" aangevuld met het een en ander over "De Dam" en " 't Velde".

Namens allen dankte de heer Jansen de spreker voor zijn boeiende betoog.

MEDEDELING VAN HET BESTUUR

Het Bestuur nodigt hierbij de leden en hun eventuele introduce(es) uit tot het bijwonen van een lezing, die gehouden zal worden in "'t Jolink" te Eefde op dinsdag 22 oktober a.s. Aanvang 20.00 uur.

Voor de pauze zal de heer J. Eefting (archivaris) een inleiding houden over de archiefgegevens van de Marke Eefde, terwijl na de pauze de heer H.J. Jansen het geheel zal completeren met een verhaal over dezelfde Marke, verlucht met dia's.

VERSLAG VAN DE WERKGROEP ARCHIEFONDERZOEK

J. Eefting

In het afgelopen jaar heeft de werkgroep archiefonderzoek niet stil gezeten. Bijna elke maandagmiddag kwamen in het gemeentehuis de medewerkers bijeen om in overleg met de archivaris enkele bronnen te ontsluiten. De vaste kern werd gevormd door de dames Kreeftenberg en Stormink en de heren Van Loo en Verbree. Aan het projekt Kadastrale Atlas werkten ook mee de heer Stormink en het echtpaar Seebus.

Tot nu toe is aan drie verschillende projekten gewerkt:

1. Huisnummering 1861 - 1910, met boerderij- en huisnamen uit 1900.

Dit werk is geheel afgerond maar moet nog worden getypt. Met de thans voltooide lijsten kunnen we zien welke huisnummers een bepaald gebouw in die periode heeft gehad en welke namen bekend zijn. De gegevens zijn ontleend aan de bevolkingsregisters, die pas vanaf 1861 aanwezig zijn, en waarin voor het eerst in 1900 de namen der huizen zijn vermeld. In de toekomst moeten de huisnummeringen nā 1910 nog eens worden aangepakt.

2. Kadastrale atlas 1832.

Op verzoek van de Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland (p/a Zypendaalseweg in Arnhem) is dit projekt onderhanden genomen. Op 24 september 1984 werd de bedoeling van het Gelderse plan toegelicht door de heer Verdenius van voornoemde Werkgroep, samen met de heer Schaars van het Staring Instituut, die assistentie verleent voor de

Achterhoek.

Onze Gorsselse groep is daarna begonnen met het maken van lijsten van de percelen in onze gemeente, die bij de invoering van het kadaster in 1832 zijn opgemeten en geregistreerd in de "Oorspronkelijke aanwijzende tafel". Bij elk perceel worden het nummer, de eigenaar, de oppervlakte, de soort (heide, weiland, bos, huis en erf) en de belastingklasse genoteerd. Het is de bedoeling dat de lijsten elders worden uitgetypt door vrijwilligers, bovendien worden door vrijwilligers de oude kadasterkaarten (minuutplans) overgetekend, zodat inderdaad een "atlas" ontstaat. Het is de bedoeling dat dit materiaal in gedrukte vorm met uitvoerige toelichting van elke gemeente in Gelderland wordt uitgegeven. De eerste Gelderse atlas (van de gemeente Renkum) is op 22 april 1985 uitgekomen. Gorssel is de eerste gemeente in de Achterhoek die met de voorbereidingen bezig is.

Als extra zijn in Gorssel lijsten gemaakt van alle bebouwde percelen en zijn de boerderijnamen erbij vermeld, voorzover ze voorkomen op de foto's van de oude kadasterkaarten, die thans al op het gemeentehuis aanwezig zijn.

Dit projekt is in mei 1985 afgesloten.

3. Boerderijnamen in overlijdensakten 1811 - 1862.

Hoewel we meestal over boerderijnamen spreken worden natuurlijk ook namen van andere gebouwen (kastelen, herbergen) geregistreerd. In de overlijdensakten die sinds 1811 zijn opgemaakt komen bijna altijd dergelijke namen voor. Ze worden nu op kleine kaartjes (fiches) gezet en later op alfabet

geordend. Het wordt een mooie aanvulling op de gegevens in de bevolkingsregisters na 1861. Het projekt is vrijwel voltooid als u dit leest.

Rest mij tot slot de mededeling dat het voor een archivaris een groot plezier is met een dergelijke enthousiaste groep te werken !

Hartelijk dank voor uw werk ten behoeve van zowel archief als vereniging.

VERSLAG WERKGROEP VELDNAMENONDERZOEK

H.J. Jansen

Bij onze laatste verslaggeving in "Ons Markenboek" nr. 4 2de jaargang, vertrouwden wij op een afwerking van dit onderzoek in de loop van het najaar van 1985.

Jammer genoeg kwam er geen uitbreiding van het aantal veldwerkers, want de sociale dienst van de gemeente kon geen gegadigden meer vinden. Bij zo'n groot aantal mensen zonder werk meenden wij dat er voldoende hulp zou zijn te krijgen, maar dit werd onze grote teleurstelling. Door ziekte en andere omstandigheden kwamen er veldwerkers in moeilijkheden met de voortzetting van hun onderzoek, zodat ook dit nog stagneerde. Gelukkig vonden we nog twee personen bereid mee te werken. Zij hebben pensioen en willen wel een of twee dagen per week aan dit onderzoek meewerken.

Het volgende beeld kunnen we daarom voor u schetsen:
Epse is wat de sectie A betreft (4 kaarten) volledig gereed.
Epse/Joppe bevat 7 bladen in sectie B, waarvan ongeveer 60% gereed is. De heer J. Seebus, die dit gedeelte voor zijn rekening heeft genomen, zou er graag een extra kracht bij hebben om in het najaar gereed te kunnen komen. Misschien heeft één onzer lezers(essen) tijd en gelegenheid hem hierbij te helpen.
Sedert de maand juni worden de kaarten van Gorssel behandeld door mevrouw R. ten Cate uit Hellendoorn; zij is goed van start gegaan en als het weer een beetje meezit hoopt zij in het najaar met Gorssel gereed te komen.
In Eefde was de heer Lubberding bezig, doch

hij werd door ziekte uitgeschakeld maar heeft juist per 2 september weer het onderzoek ter hand genomen. Hij heeft Eefde-Noord in behandeling en voor Eefde-Zuid hebben we sedert enige tijd de heer Vink voor twee dagen per week en het is mogelijk dat hij voor twee halve dagen hulp krijgt van de heer Aalderink. Als dit naar wens blijft verlopen, zal gevraagd worden of zij ook voor Almen beschikbaar zijn. Voor Almen hebben we tot op heden nog niemand kunnen vinden.
Mevrouw H. Brummelman verzorgt Harfsen nog, hoewel zij inmiddels in Eefde woont.
60% van Harfsen is gereed, de rest hoopt zij in dit najaar af te ronden zodat Harfsen vóór 1 januari 1986 gereed zou kunnen zijn.
Er rest dan nog de Kring van Dorth. Mevrouw R. ten Cate heeft verzocht of zij na Gorssel ook de Kring van Dorth mag onderzoeken en zo lang wij daar geen medewerker(ster) hebben, is dit onderzoek voor haar gereserveerd.

Misschien kunnen de leden van onze werkgroep nog eens uitzien naar iemand die bereid is de boer op te gaan. Aanmelding kan geschieden bij onze secretaris c.q. voorzitter van onze vereniging.

Eind januari of begin februari willen wij proberen de werkgroep bij elkaar te roepen en we hopen, dat dan het eindresultaat in zicht is.

HET KLOOSTER ST. MARIENHORST TE TER HUNNEPE

W.R. Muller

(vervolg)

De bekende abdis Agnes van Keppel stierf in 1553 en werd opgevolgd, na enige strijd om de functie, door Johanna van Voorst, die de kracht miste om de rebelse kudde van wereldsgezinde juffers onder de duim te houden. Zij regeerde tot 1564. Bovendien miste zij de steun van de toenmalige visitator, eerst de vrome en ijverige Johan van Huls en daarna de nogal wereldlijke Richardus van Xanten, die in aangelegenheden des geloofs en de kloosterdiscipline een zeer twijfelachtige houding aannam.

Onder het wanbeheer van Johanna van Voorst was de abdij in schulden geraakt en dit werd hoofdzakelijk daaraan toegeschreven, dat de abdis te grote bevoegdheid had. Haar rechten en vrijheden werden toen zeer beperkt en het gemeenschappelijke leven in het klooster werd vrijwel beeindigd. De novicen werden niet meer door een novicenmeestersche tot kloosterlinge opgeleid, maar aan 5 oudere nonnen in de kost gegeven, die hen geestelijk en lichamelijk moesten verzorgen.

Wellicht reeds onder bewind van haar opvolgster, abdis Francisca van Rossem, maar zeker onder haar opvolgster, in 1569, abdis Anna van Lintelo werden de touwtjes weer strakker aangehaald en vond een algehele hervorming van de abdij plaats volgens de oorspronkelijke bestemming als klooster van de Cistercienserorde.

In 1570 visiteerde de abt van Morimond, Johannes Coquaeus, het klooster. Er waren toen nog slechts 11 nonnen aanwezig. Hij stelde regels vast voor de leefwijze van abdis en kloosterlingen. De abdis werd verplicht binnen 3 jaar het dormitorium en de slaapzaal te laten repareren, benevens behoorlijke cellen te doen bouwen en te versieren. In de deuren der cellen moesten kleine tralievensters worden aangebracht zodat de priorin of subpriorin zich van de aanwezigheid der bewoners kon overtuigen. Indien een non niet aanwezig zou zijn, dan zou die met kerkerstraf op water en brood bestraft worden.

De visitator stelde nog vele andere voorschriften vast. Niemand mocht zonder verlof van de abdis geld of andere geschenken of boeken ontvangen. De nonnen kregen in het klooster alleen boeken die door de biechtvader of een katholieke doctor goedgekeurd waren. De bepalingen omtrent het verlaten van het klooster zonder schriftelijke vergunning van de pater visitator en het toelaten van personen binnen het slot van het klooster werden verscherpt. Er mochten verder geen novicen beneden de leeftijd van 7 jaar worden aangenomen.

De tijdsomstandigheden waren (wederom) niet gunstig voor een blijvend herstel van tucht en orde. In 1572 werd de abdij voortdurend bedreigd door rondtrekkende krijgsbenden, zozeer zelfs, dat de abdis de meest waardevolle voorwerpen naar Zutphen in veiligheid bracht. Na bedreiging door de bevelhebber der Spaanse troepen in Deventer is zij zelve met de kloosterlingen naar Zutphen vertrokken. (Note: In 1568 brak de 80-jarige oorlog uit.) Na de inneming van Zutphen op 16 november 1572 door de Spanjaarden werd de abdij zwaar beschadigd, maar toch zijn de kloosterlingen daar weer

naar toe teruggekeerd.

Het schijnt dat tucht en orde wederom veel te wensen overlieten. In korte tijd verlieten 9 à 10 geprofessiede nonnen het klooster. Verschillende trokken naar het buitenland en trouwden daar.

De Ridderschap bleek niet meer bereid om haar kinderen naar Ter Hunnepe te brengen, zolang de strenge Cistercienser regels zouden blijven gelden en drongen er op aan dat het klooster in een wereldlijk stift veranderd zou worden. Er is over deze zaak heel wat te doen geweest en het is uit de documenten niet recht duidelijk geworden hoe het ontbindingsproces is verlopen. Trouwens de 80-jarige oorlog besliste anders. Kort voor de belegering van Deventer door Rennenberg (augustus/november 1578) werd het klooster door zijn soldaten in brand gestoken. Kerk en klooster werden zwaar beschadigd. Drie jaar later zijn in de ruines nog wel eens voetvolk en ruiters ondergebracht, maar de gebouwen zijn nooit meer hersteld. Het St. Marienhorst te Ter Hunnepe had zijn einde gekregen.

De abdis en juffers vonden een toevluchtsoord in de Menstraat in Deventer, waar zij in de Hervormde godsdienst verder leefden. Op hun verzoek om alsnog als wereldlijk stift erkend te worden deelde de Raden van Gelderland mede dat dit onnodig was, omdat ze in de Hervormde leer levende "alzoo van alle kloostergeloften vrij en ledig zijn geworden".

Wij willen thans nog enige aandacht geven aan de bezittingen van het klooster.

In de loop der eeuwen kreeg het klooster door schenkingen en erflatingen talrijke bezittingen, d.w.z. boerderijen, stukken land, dichtbij het klooster gelegen

en ver weg (Apeldoorn, Arnhem, de Betuwe, Olst, Wijhe, Holten, Raalte, Delden, Epe etc.), maar ook rentbrieven (rechtgevende op geldelijke uitkeringen) en rechten op inkomsten in natura.

Ons interesseert het meest het kloosterbezit aan boerderijen en landerijen in ons markengebied, en dat was voornamelijk in de marke Epse en Dommer.

Wij laten hieronder allereerst een lijst volgen van plaats- en boerderijnamen die in 1500 voorkwamen.

Epse:

o Aldenhoff, erf
Avesinck "
o Bolderinck, hof
Bovendorph, erf
(Bavendarph)
o Brinkmanskamp, erf
Bueinck, erf
o Busching, "
(Bueskynck)
Elerdynck, "
de Hackenmaat, land
Hassinck, erf
(Hissink)
Hilboldynck, "
ten Kampe, "
ten Kippe, "
o Luten-akker, land
Meyerinck, erf
o ten Merssche, "
o Nuweland, "
Nijenhuis, "
Odekonc, "
Omekonc, "
o Padeacker, land
Pessinck, erf
Strijcmaet, land
o Vaermerkamp, "
Vrijlinck, erf
Warnssinck, "
Waterdijk
ter Wertelt, "
(ter Wernt)

Dommer (Dummeren) :

o Oppen Encke, land.
o Sundercamp

Van de 29 boerderijen/landerijen behoorden niet minder dan 11 aan Ter Hunnepe toe (die met o gemerkt). Na 1500 kwamen daar nog bij Nijhoff en Krukkeland (katerstede) en daarvoor Dommerholt (land) en Paelman (katerstede).

Sommige van deze boerderijen kwamen al in de 13de eeuw in het bezit van het klooster. In het archief van het klooster bevinden zich eigendomsbewijzen, waarvan we er enige noemen, zoals deze omschreven zijn:

1266 Juli 23
Danyhel, deken, en het kapittel van de kerk van Sutphania, en Wilhelmus, heer van Würdene, rechter in Gelria, rechter en schepenen van Sutphania, oorkonden, dat Clementia, abdis van het klooster Sancte Marie Virginis in Horst, gekocht heeft van Herbordus, zoon van Herbordus, weleer rechter in Sutphania, het vrije allodiale goed, Bussching geheeten, gelegen in Epse.

1343 Maart 27
Henric Groenloec, schout van Sutphen, oorkondt dat Haszekin van Halle met zijn echtgenoote Webele en kinderen opdragen aan het convent van der Honepe het erf geheeten Sundercamp gelegen in Dummere.

1434 Februari 1
Gerijt ten Velde en Fenne, zijn echtgenoote, verkoopen aan de abdis en het gemeen convent van der Honnepe het erf, geheeten Bolderinck, gelegen in het kerspel van Deventer en in de buurschap van Epse.

1458 October 27
Steven die Boese, schout te Zutphen, oorkondt, dat Gheerloch Johanszoen en Griete, zijn echtgenoote, Henric Veenhorst en Aleit, zijn echtgenoote, en Peter Gheerlochszoen verkoopen aan juffrouw Aerent van der Lawyck Johansdochter, wonende te Zutphen in den "Olden Convent", ten behoeve van het klooster van der Honepe een kamp lands 9), geheten het Nuwelandt, in het kerspel van Sint Nicolaas te Deventer op de Berg in de buurschap Epse.

Ook uit een aantal acten, waarbij het klooster boerderijen voor 6 jaar verpachtte of vermeierde, is te zien welke zij heeft bezeten.

9) een kamp is een in het bos gekapt stuk grond t.b.v. beplanting met gewassen.

Bronnen:
Het Archief der Abdij St. Marienhorst te Ter Hunnepe door P.A.A.M. Wubbe met eene inleiding van Dr. M. Schoengen. 1931.
Mensch en Land in de Middeleeuwen door B.H. Slicker van Bath. 1977.
Molens, Mulders, Meesters, door H. Hagen. 1978.

VERSLAG FIETSTOCHT IN EN OM ALMEN

N. van Wijk

Ondanks de minder goede weersomstandigheden is de op 24 augustus j.l. geplande fietstocht in Almen een groot succes geworden.

Ruim dertig leden waren bij het vertrekpunt van de tocht op het kerkplein te Almen aanwezig.

Allereerst kreeg men in de kerk van de heren Jansen en Eefting een overzicht van de geschiedenis van het gebouw.

Al in 1272 is er sprake van een parochiekerk in Almen, terwijl waarschijnlijk de oudste delen van het huidige gebouw dateren uit de veertiende eeuw.

Het doopvont, opgebouwd uit Bentheimer zandsteen, had ieders aandacht. Vermoedelijk is dit doopvont uit de elfde eeuw. Op de zogenaamde poten zijn vier figuren uitgehouwen: een ramskop, een kattekop en twee mensengezichten.

Ook de bekende grafkelder wekte belangstelling.

De preekstoel dateert uit de zeventiende eeuw. Door de toenmalige bewoners van de Ehze zijn ± 1700 twee zilveren Avondmaalsbekers geschonken.

In een kerkmuur is ter nagedachtenis aan ds. G.A. Pasma een gedenksteen gemetseld.

Na de inleiding door genoemde heren, was er gelegenheid de toren te beklimmen en de door de bekende Zutphense klokkengieter Franciscus Hemony vervaardigde klokken te bekijken.

Hierna volgde een ± 15 kilometer lange fietstocht. Deze voerde over de

Whemerweg, Besselinkpad (met Besselinkvonder), Velhorstpad, Ehzerallee en Bakkersteeg.

De heren Jansen en Pelgrum vertelden op de hun eigen interessante wijze heel wat geschiedkundige gegevens over: de Wheme, het Besselink, de Velhorst, de Ehze en de Bakkersteeg.

Behalve dit alles, kon men tevens genieten van het vele natuurschoon, dat Almen te bieden heeft.

DE BOEDELHOF TE EEFDE

J. Harenberg

In 1573 kreeg de kaarttekenaar Thomas Witteroos de opdracht om de grondeigendommen van de stad Zutphen in kaart te brengen. Deze opdracht kreeg hij van het Spaanse bestuur, dat na de inname van Zutphen alle eigendommen van de stad geconfiskeerd had. Zoals zo vele kaarttekenaars dat deden, heeft ook Witteroos zijn kaarten verlucht met afbeeldingen van markante gebouwen. Zo beeldde hij onder meer af de Nieuwstadspoort, de Drogenapstoren, het kasteel de Marsch te Zutphen en ook het Huis te Empe. (Foto 1.)

Foto 1. Tekening uit het Caertboek van Thomas Witteroos, 1573. (Rijksarchief Arnhem).

Duidelijk is op de foto te zien, dat onze Thomas een vergissing gemaakt heeft. De vraag is alleen: wat heeft hij fout gedaan? Het feit, dat hij de naam "Den Boelhoff" heeft doorgestreept en vervangen door "dat Huus toe Empe" geeft aanleiding tot de veronderstelling dat hij weliswaar het Huis te Empe afgebeeld heeft, doch zich in de naam vergiste. Die veronderstelling wordt nog onderstreept door het feit, dat hij het afgebeelde huis tekende bij de dode IJsselarm bij Empe. Tot dusver heeft men dan ook aangenomen, dat inderdaad het Huis te Empe door hem getekend is.

Maar is dat wel zo ?

De oudste geschiedenis van het Huis te Empe leert ons, dat er aanvankelijk slechts een "hof" te Empe was, dat in 1646 als boerderij verpacht was, terwijl de eigenaar, Thomas van Boerlo, zelf het "Spijcker" in gebruik had. Ter verduidelijking: een spieker was een torenachtig gebouw, doorgaans van steen gebouwd en op een hoogte gelegen en omgeven door een gracht. Het diende tot korenopslagplaats. Dat spieker is in het huidige Huis te Empe nog duidelijk herkenbaar in de kelders. Het is een vierkant gebouw van 7 x 7 meter van zestiende-eeuwse oorsprong. Maar het gebouw dat Witteroos afbeeldt, maakt in het geheel geen zestiende-eeuwse indruk, maar moet veel ouder zijn. Het is vrijwel het evenbeeld van het Huis Rijswijk bij Groessen.

Ook hier zien we een toren, waartegen een woonhuis is aangebouwd. Die toren kan nog uit het laatst van de veertiende eeuw dateren; het woonhuis is vijftiende eeuws. (Foto 2.)

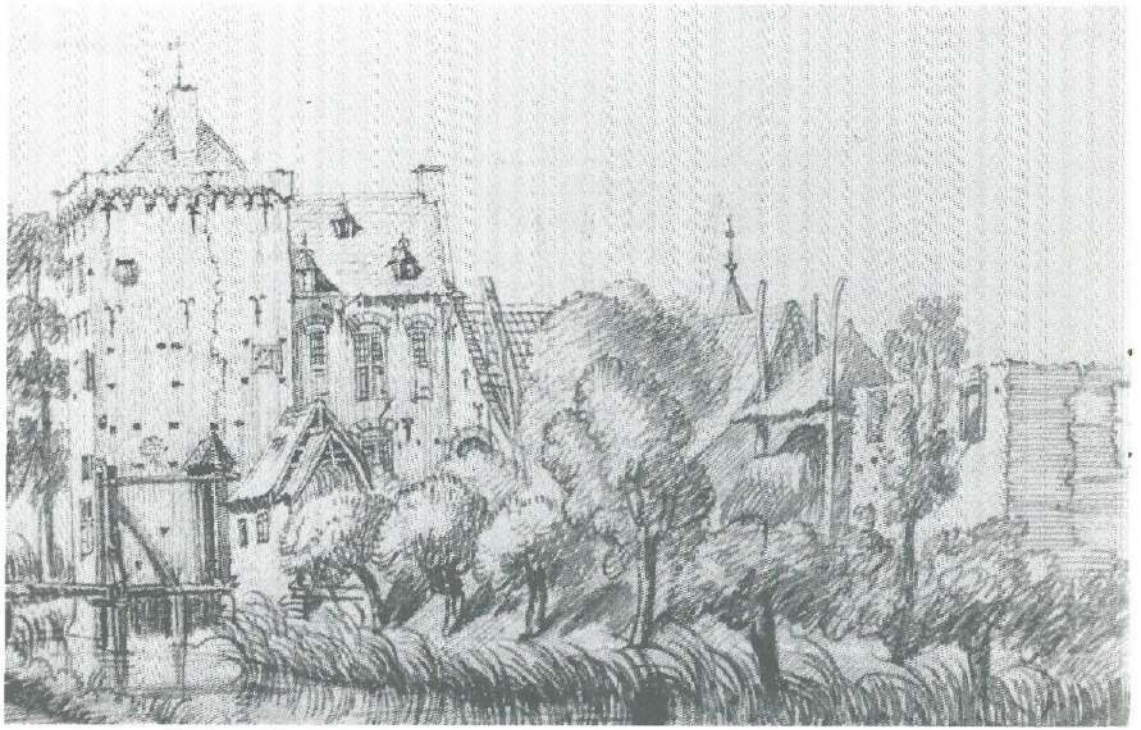

Foto 2.
Rijswijk, Groessen. Tekening door Jan de Beyer, 1742? (Gemeentemuseum Arnhem).

Witteroos' gebouw kan dus niet het Huis te Empe zijn. Maar als het dan niet het Huis te Empe is, dan moet het toch de Boedelhof zijn!

In de "Extracten uit de kontschappen, beleydet voor den gerichte der stadt Zutphen" wordt voor 19 december 1621 een getuigenis van drie getuigen neergeschreven, waarin een goed beeld van het uiterlijk van de Boedelhof gegeven wordt. Aangezien J. de Graaf in zijn "UIT GORSSEL'S VERLEDEN" de gehele tekst opgenomen heeft, is het niet noodzakelijk, deze getuigenis hier in zijn geheel te herhalen. Alleen de beschrijving is hier ter zake doende. De getuigen

verklaren "dat sy hebben sien staen voor de tijden van Duc d'Alba een hooch, vierkant steenen huis ofte spycker opten Poll van den Boelhof, met leyen bekleet, met een toorn an de siidt na 't veld, met een eerden wal rontom, end met een doornen hegge an den voet van den wall, met groote dubbelde graften end een cingelwal tussen beyden, end met twee touw bruggen, daer van de binnenste met een yseren keten opgetrocken worden, end dat het huis op den Poll noch heeft gestaen als Taxis de Stadt in nam." Deze beschrijving is toch als het ware gemaakt voor de tekening van Witteroos? Ook hier zien we een vierkant stenen huis met een toren.

De Boedelhof zal waarschijnlijk verwoest zijn, nadat de stad Zutphen op 23 september 1583 ingenomen werd door de Spanjaarden onder bevel van de luitenant-kolonel Johan Baptista de Taxis (of Tassis). Op 22 september 1601 draagt Dirck Yseren de Boedelhof, die blijkens het leenregister tenminste sinds 1378 in zijn geslacht was, over aan Gerlacht van der Capellen. J. de Graaf deelt mede, dat het huis in 1638 herbouwd is en hij spreekt verder de mening uit, dat het huis niet op dezelfde plaats als het oude verrezen is. Die veronderstelling stoelt nergens op. Het is niet zeker dat de Spanjaarden het oude huis tot de grond hebben doen slopen; veeleer zullen zij het onbewoonbaar hebben gemaakt en ten dele afgebroken of in brand gestoken. En bij herbouw zal zeker gebruik gemaakt zijn van het nog bruikbare deel van het muurwerk. Dat is ook gebeurd bij andere, veel belangrijker kastelen zoals bijvoorbeeld Keppel en Slangenburg en na het rampjaar 1672 met Middachten en Amerongen. Daar kan men het oude, opnieuw gebruikte muurwerk nog duidelijk herkennen. Onze voorouders

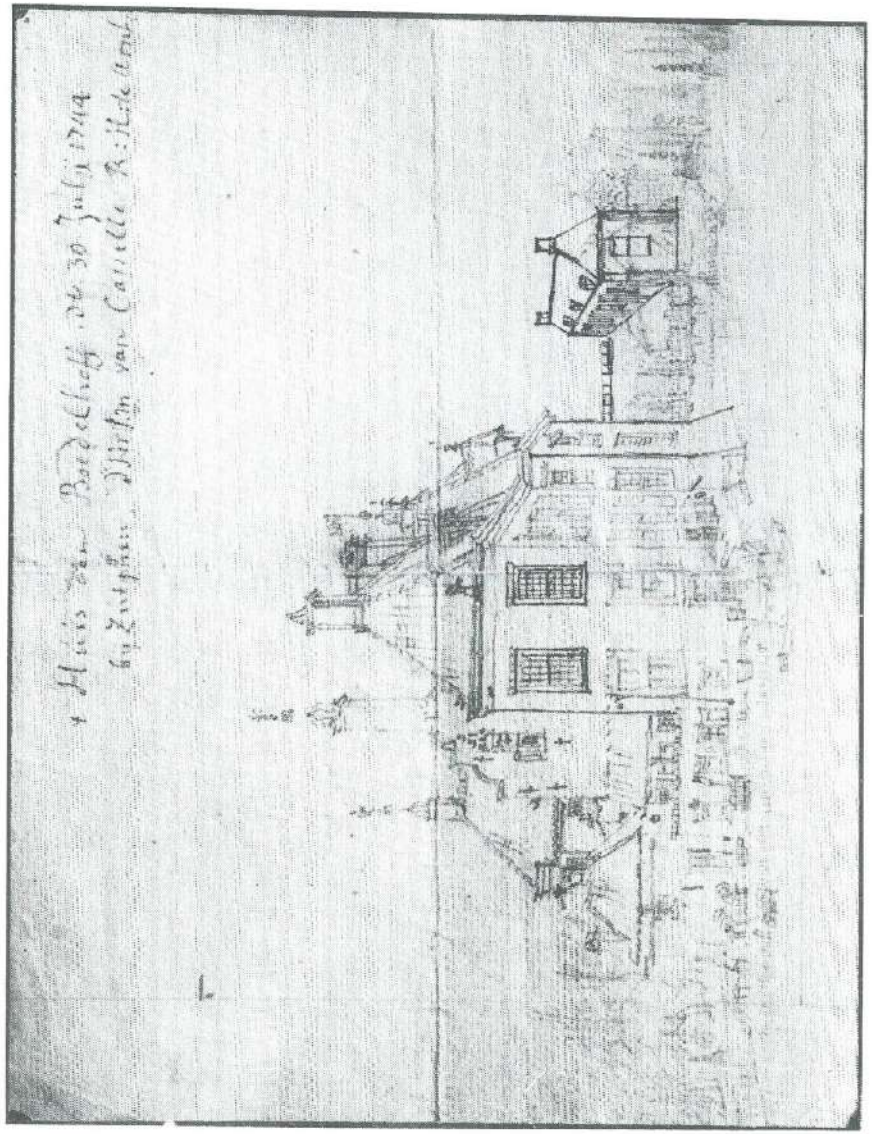

Foto 3. Tekening door Jan de Beyer, 1744.
(Huidige verblijfplaats onbekend, foto Rijksarchief Arnhem).

waren zuinig en braken het bruikbare niet zo maar af.

Helaas is tot dusver maar één tekening van de nieuwe Boedelhof bekend. Het is een potloodtekening van Jan de Beyer uit 1744, waarvan iemand met een minder vaardige hand getracht heeft een pentekening te maken. (foto 3.) We zien hier het huis van achteren. Het linkergedeelte kan - gezien de Gelderse gevel - zeer goed uit 1638 stammen, terwijl het rechtergedeelte precies de plattegrond heeft van het door Witteroos getekende en door de getuigen beschreven huis; een vierkant gedeelte met aangebouwde toren. Het is dan ook zeer aannemelijk, dat de Van der Capellen's niet op een andere plaats gebouwd hebben, doch dat zij het huis op de oude fundamenten met gebruikmaking van het bestaande muurwerk hebben opgetrokken.

Jammer genoeg is de Boedelhof afgebroken, zodat niets meer te controleren valt. Over de juiste datum van die afbraak zijn we goed geinformeerd door een brief "Aan de plaatselijke regering van Gorssel", verzonden te Zutphen op 28 juni 1821 door J.J. Schluiter. De Boedelhof was namelijk uit het geslacht Van der Capellen geraakt. Waarschijnlijk was de financiële positie van de familie niet zo best. Alexander Hendrik van der Capellen, die in 1755 van zijn vader Den Dam en de Boedelhof erfde, heeft al in 1801 getracht om Den Dam te verkopen, echter zonder resultaat. Zijn weduwe, Adolphina Charlotte Reiniera van Nagell, verkoopt de Boedelhof aan een Zutphens consortium, bestaande uit Anthony Wijnveldt, Harmen Willem Nieuwenhuys, Philip Bisschop en Hendrik Heutink. Mogelijk kochten zij het op speculatie.

Douairière Antoinette Maria Charlotte barones van Neukirchen genaamd Nyvenheim-gravin Bentinck, vrouwe van De Voorst,

kocht in 1821 de Boedelhof ter uitbreiding van haar bezit. Het kasteel had niet haar belangstelling, slechts de grond telde voor haar en dat blijkt wel uit de hierna vermelde brief. Hij luidt: "Vrouwe Antoinette Maria Charlotte, Gravinne van Bentinck douarière van den Heer Jan Gijsbert Ludolf Adriaan Baron van Neukirchen genaamd Nyvenheim, wonende op den Huize Voorst in het schoutambt Gorssel, onlangs aangekocht hebbende het huisperceel van den Boedelhof, mede in hetselve schoutambt gelegen en voornemens zijnde te doen sloopen het heerenhuis op gezegd goed den Boedelhof met een der bouwhuizen, (en wel dat het welk te linkerzijde van het heerenhuis is staande) beiden in verponding onder N. 12, zonder ander gebouw aldaar in plaats te doen zetten: heeft de eer, ter voldoening aan art. 3 der Wet van 25 Juny 1814 N. 60 (Staatsbl. N. 73) bij dezen kennis te geven van dit haar voornemen, ten fine als bij deselve Wet art. 4 en volgende is bepaald: Zullende het Haar aangenaam zijn, ter allerspoedigsten in de gelegenheid gesteld te worden om tot de bedoelde slooping over te gaan: terwijl zij zich is aanbiedende, om de gevorderde betaling te doen dadelijk bij de amotie (= afbraak)."

In dit schrijven wordt gesproken van het voornemen om het herenhuis met het <u>linker</u> bouwhuis te slopen. Het nu nog bestaande bouwhuis, dat in gebruik is als clubhuis van de Mixed Hockey Club Zutphen, is echter het linker. De verwarring is ontstaan, doordat mevrouw van Nyvenheim het plan had om het rechter bouwhuis te slopen, maar de aanduiding gaf gezien vanuit het herenhuis en in dat geval moet men dan inderdaad spreken van het linker bouwhuis.

Met de Voorst vererfde de Boedelhof op haar zoon Gustaf Frederik Willem baron van

Neukirchen genaamd Nyvenheim, die het goed tegelijk met de Voorst in 1846 in percelen liet veilen. Bij die veiling werd zowel het huisperceel van de Voorst als dat van de Boedelhof gekocht door Gerrit Hesselink. Toen diens echtgenote Berendina Johanna van den Berg op 5 januari 1850 overleed, moest een boedelscheiding gemaakt worden, waarbij genoemde onroerende goederen werden toegewezen aan de zoon Gerrit Bernard François. Laatstgenoemde heeft nog in hetzelfde jaar 1850 de Voorst verkocht; de Boedelhof heeft hij aangehouden en mogelijk zelf als boerderij gebruikt of laten gebruiken. Op 14 februari 1876 liet hij daar publiek veilen 4 drachtige en 2 nieuw-melkte koeien, 2 drachtige vaarzen, 1 pink, 2 kalveren en 1 geit, alsmede de gehele landbouwvoortvaring. In de Zutphense Courant van 2 maart 1880 verscheen een advertentie, waarin met mei een gedeelte van het buiten de Boedelhof te huur aangeboden werd. Hiermede wordt het voorste gedeelte van het bouwhuis bedoeld, dat 4 kamers, een warande, keuken en meidenkamer bevatte, alsmede een schuurtje en tuin. Het was te bevragen bij de heer Hesselink, die toen op Dennebosch woonde. Eenzelfde advertentie liet hij in de krant van 29 maart 1881 plaatsen, waarbij de tekst uitgebreid werd met een kelder en een tuin van circa ½ HA. De huurprijs was f 300,--.

Of er geen belangstelling was, of dat de huurders slechts voor de tijd van een jaar werden aangenomen, is niet bekend, maar ook de volgende eigenaar, G. Addink, slaat druk aan het adverteren. En wel in de krant van 15 februari 1888, het "Heerenhuis de Boedelhof" onder Gorssel nabij de Laatste Stuiver, naar verkiezing met of

zonder tuin. Te bevragen bij den eigenaar en bewoner. Vermoedelijk heeft Addink, die zich in een latere advertentie tuinman noemt, het achterste gedeelte van het bouwhuis bewoond en wilde het voorhuis wel verhuren. Op 17 en 18 april 1889 probeert hij het nog eens. Dan staat te huur "Het Buiten de Boedelhof, geschikt voor zomer- en winterverblijf, gelegen onder Gorssel nabij Zutphen, bevattende 4 kamers, keuken, kelder, meidenkamer en verdere gemakken, met of zonder tuin."

Addink werd opgevolgd door de familie Hassink, die de Boedelhof in 1937 verkocht aan een heer Kuiper, die het goed een jaar later verkocht aan mevrouw T.M.A. van den Wall Bake-del Court van Krimpen, wonende op de Kieftskamp te Vorden. Zij gaf de grond in gebruik aan de Zutphense hockeyclub, die de Boedelhof op 10 september 1962 voor een symbolisch bedrag kon kopen van haar.

Voor de overige geschiedenis van de Boedelhof kan verwezen worden naar het boek "Uit Gorssel's Verleden".

In de "Overijsselsche Almanak voor oudheid en letteren" uit 1839 komt het volgende artikel voor

BEVERS IN DEN IJSSEL

P.C. Molhuysen

In de laatste eeuwen is het voorkomen van Bevers in onze vaderlandsche rivieren als een zeer zeldzaam verschijnsel aangemerkt. Wat den IJssel betreft, daaromtrent meldt Martinet, in zijnen Katechismus der Natuur D. II. blz. 143, dat er in het jaar 1757 een gevangen is bij Middachten, en hij meent, dat deze dieren afgedwaald en afgezakt zouden zijn van de Lippe, alwaar zij nog zouden voorkomen. In de maand December 1799 werd op de hoeve Beltman, in de Buurschap Epse bij Deventer,dergelijk dier in een otterval gevangen. Het had getracht, zich daaruit los te maken; doch was onder deze vruchtelooze inspanningen afgemat, in het water gevallen en verdronken. Het had zich aan de oever zeer kunstig eene woning van wilgentakken gebouwd, ongeveer zes voeten hoog en even uitgestrekt in vierkante oppervlakte. Op het uiterlijk aanzien zoude men haar voor eenen onregelmatig zamengebragten hoop wilgenhout gehouden hebben, maar bij nader onderzoek bleek het, dat zij vrij vast en stevig gebouwd was. Binnen in lagen vele dunne takken, riet en bladeren; van buiten was het hout en het riet met klei verbonden. De grond naar het water was hellend gemaakt; boven den grond bevonden zich twee vertrekken, elk in het benedenste gedeelte met eene opening naar het water om gebruikt te worden naar den hoogeren of lageren stand der rivier. De massa hout, daartoe gebruikt, zoude nauwelijks door twee paarden hebben kunnen vervoerd worden.

De Bever zelf, die nog jong en van het mannelijk geslacht was, werd eerst, zoo hier als te Amsterdam, aan het publiek vertoond, vervolgens verkocht en door den Hoogleeraar A. Bonn naauwkeurig ontleed. Hij gaf in het jaar 1806 aanleiding tot eene naauwkeurige akademische verhandeling, waarin eene uitvoerige anatomische beschrijving van dit dier voorkomt, en waaruit blijkt, dat het tot geene andere soort behoorde, dan tot de Noord-Amerikaansche en Siberische Bevers, gelijk zij door Buffon en andere Natuurkenners beschreven worden (1).

J. Uenk, Ericalaan 26, Harfsen
en als adviseur treedt op de heer
J. Eefting, archivaris gemeentehuis Gorssel

De redactiecommissie bestaat uit de leden:

Voorzitter:	A.Hoekstra,	Pikeursbaan 5, Gorssel
Leden:	W.R.Muller,	Lochemseweg 50, Epse
	N.Kuik ,	het Wilgert 8, Epse

De vereniging kent leden en begunstigers.
De statuten en het register van leden en begunstigers liggen ter inzage bij de secretaris.
Het lidmaatschap bedraagt f 25,- per jaar per gezin.
Aanmelding voor het lidmaatschap kan geschieden bij de secretaris. Een lid kan zijn lidmaatschap eventueel opzeggen aan het einde van het verenigingsjaar met een opzegtermijn van 4 weken. Het verenigingsjaar loopt van 1 jan. - 31 dec.
Betaling van lidmaatschapsgeld of giften van begunstigers kan geschieden op rekening van de vereniging 3014.05.611 bij de Rabobank, Almen of op de postrekening van deze bank Nr. 874220.
Ons Markenboek wordt kosteloos aan leden en begunstigers toegezonden. Losse nummers zijn verkrijgbaar bij de secretaris à f 10,- per nummer.
Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de Voorzitter van de Redactie Commissie.
Gelieve bijdragen aan Ons Markenboek te zenden aan een der leden van de Redactie Commissie, getypt, met grote regelafstand, en op één zijde van het papier, zo mogelijk met foto's. Men wordt verzocht zowel de naam van de schrijver als de bronnen, waaruit men geput heeft, te vermelden. Gewezen wordt op mogelijke auteursrechten bij het overnemen van artikelen uit bladen, tijdschriften etc. of gedeelten van boeken.
Getracht zal worden Ons Markenboek 4 x per jaar te doen verschijnen.